

1982-σήμερα. Το Ε.Μ.Π. και τα Α.Ε.Ι. της Ελλάδας από την εποχή του Ν.1268/82 στην εποχή της Λευκής Βίβλου της Ε.Ε.

Δ.Ρόκος

Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Εισαγωγή

Από το 1982 με την ψήφιση και θέση σε ισχύ του ριζοσπαστικού Νόμου 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των ΑΕΙ, το Ε.Μ.Π. μπαίνει σε μία νέα εποχή.

Ο Νόμος 1268/82 σφραγίζει με σαφήνεια μια αποφασιστική τομή στην ιδεολογική, πολιτική, κοινωνική και γενικότερα πολιτισμική ζωή του τόπου μας.

Έχει πίσω του σ' επίπεδο πανεπιστημίου, ένα αντικειμενικά αναχρονιστικό, αναλλοίωτο για 50 χρόνια, αυταρχικό, νεποτικό και φεουδαρχικό θεσμικό πλαίσιο, μέσα απ' το οποίο εξασφαλιζόταν θετικά και αρνητικά:

- * η εγχάραξη και αναπαραγωγή της άρχουσας ιδεολογίας,
- * η απόλυτη κυριαρχία των τακτικών καθηγητών,
- * η περιθωριοποίηση, ή στην καλύτερη περίπτωση η παθητική στάση των φοιτητών.

Στο πλαίσιο αυτό η εκλογή προοδευτικού και άξιου καθηγητή χωρίς αναξιοπρεπείς διαδικασίες, ή η μη δίωξή του σε κρίσιμες για τον τόπο στιγμές, αποτελούσαν οριακό, αξιοπρόσεκτο και εξαιρετικά σπάνιο, (αν όχι αδύνατο να συμβεί), φαινόμενο.

Με την εφαρμογή του Νόμου 1268/82 η δημιουργική συμμετοχή των φοιτητών, η ισότιμη συνεργασία δασκάλων και φοιτητών, η ελεύθερη έρευνα και η σύνδεση του Ε.Μ.Π. με την κοινότητα, και την ανάπτυξη, αρχίζουν συστηματικά να αποτελούν συγκεκριμένη καθημερινή πανεπιστημιακή πράξη και όχι οριακή "ιδιορρυθμία" του συστήματος.

Η προϊστορία του Ν.1268/82 ανάγεται στα χρόνια της δικτατορίας και αμέσως μετά, οπότε σφυρηλατήθηκαν, ειδικότερα για τα θέματα του ρόλου του Πανεπιστημίου σε μια σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία, ιδεολογικοπολιτικοί δεσμοί όλων των προοδευτικών πανεπιστημιακών, επιστημονικών, κοινωνικών και πολιτικών φορέων. Μέσα από κοινές αναλύσεις, επεξεργασίες και εκτιμήσεις τους αλλά και κοινούς αγώνες προέκυψε μια ευρύτατη συναίνεση για τις βασικές αλλαγές που είχε ανάγκη το ελληνικό πανεπιστήμιο και

που επιχείρησε να εκφράσει, να κατοχυρώσει και να εμπιστευθεί στους πανεπιστημιακούς φορείς ο Ν.1268/82.

Αλλά ας δούμε με την σειρά αναλυτικότερα:

1. Την κατάσταση στο Ε.Μ.Π. και στα Πανεπιστήμια πριν την ψήφιση και ισχύ του Ν.1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των Α.Ε.Ι.
2. Τη βασική αντίληψη και φιλοσοφία του Ν. 1268/82.
3. Τη στάση των συντηρητικών δυνάμεων.
4. Τη στάση της παραδοσιακής αριστεράς και
5. Την κατάσταση στο Ε.Μ.Π. και στα Α.Ε.Ι. γενικότερα σήμερα.

1. Η κατάσταση στο Ε.Μ.Π. και στα Πανεπιστήμια, πριν την ψήφιση και ισχύ του Νόμου 1268/82 για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Απ' το 1932 μέχρι το 1982, που η πρώτη "κυβέρνηση της αλλαγής", σε συνέπεια με τις αρχές και το πρόγραμμά της προώθησε στη Βουλή, ψήφισε και έθεσε σε ισχύ τον Νόμο 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα λειτούργησαν με βάση τον νόμο 5343 του 1932.

Ο νόμος αυτός, προοδευτικός για την εποχή του σε σχέση με το πνεύμα του Βαυαρικού Πανεπιστημίου που επικρατούσε ως τότε, συμπληρώθηκε έκτοτε μ' ένα πλέγμα ρυθμίσεων που διαμόρφωσαν τη συνολική φυσιογνωμία, τη δομή και τη λειτουργία των πανεπιστημίων μας, με μοναδικό κέντρο, άξονα και πόλο εξουσίας τον τακτικό καθηγητή, στη δύναμη του οποίου προσωποποιήθηκε για όλα αυτά τα χρόνια η συνταγματική επιταγή της αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι.

Η εξέλιξη του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, το εξαρτημένο μοντέλο "ανάπτυξης" που ακολούθησαν οι συντηρητικές δυνάμεις οι οποίες μονοπώλησαν με μικρά διαλείμματα την εξουσία στην Ελλάδα μετά τον αγώνα για την ανεξαρτησία, ο μεταπρατικός ρόλος της άρχουσας τάξης, και η ταύτιση του κόμματος εξουσίας με το κράτος, διαμόρφωσαν ένα κλίμα μυθοποίησης του πανεπιστημιακού πτυχίου που ανεξάρτητα απ' την αντικειμενική αξία του, αποτελούσε για πολλά χρόνια το μόνο ασφαλές διαβατήριο για κοινωνική ανέλιξη και εξασφάλιση μιας επίζηλης θέσης στη δημόσια διοίκηση, όταν βέβαια συνέτρεχαν ταυτόχρονα

και άλλοι πολύ πιο σοβαροί λόγοι, (όπως π.χ. ύπαρξη "πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων", σχέσεις εξάρτησης και κομματικής πελατείας κ.λ.π.).

Μέσα απ' αυτή τη διαδικασία, την ατροφική πολιτική ζωή και τις αλληπάλληλες ήττες της αριστεράς, το πανεπιστήμιο έγινε θερμοκήπιο ανάπτυξης ενός τύπου καθηγητή, μακριά απ' το λαό και την κοινωνία, αρεστού στην άρχουσα τάξη, έτοιμου να υποταχθεί στις θελήσεις της και να χειροκροτήσει τις επιλογές της, στον οποίο και εκχωρήθηκε ως αντιπαροχή η παντοδυναμία της "Έδρας", η εξουσία αναπαραγωγής του, η δυνατότητα προνομιακής εξωπανεπιστημιακής επαγγελματικής απασχόλησης κλπ.

Επειδή, ακόμη και σ' αυτό το ελεγχόμενο θερμοκήπιο, κατόρθωναν, οριακά και σπάνια να διεισδύουν και μερικοί άξιοι και προοδευτικοί δάσκαλοι, το σύστημα χρησιμοποίησε επανειλημμένα, τις ασφαλιστικές δικλείδες έκτακτων εξουσιών, σε κρίσιμες για τον τόπο περιόδους, εκδιώκοντας, ως κομμουνιστές, σοσιαλιστές, και δημοκράτες, όλους τους καθηγητές που είχαν το ήθος να σταθούν στο επίπεδο τους και ν' αντισταθούν στην αλλοτρίωσή τους απ' το καθεστώς.

Γύρω από τους καθηγητές, με ευθύνη τους και με τα προσωπικά κριτήρια του καθ' ενός, όταν άρχισε να αυξάνεται ο αριθμός των σπουδαστών, δημιουργήθηκε ένα, (σ' αντιδιαστολή μ' αυτούς), "κατώτερο", ή "βοηθητικό" προσωπικό, από άριστους ως και ανίκανους νέους επιστήμονες, που μετά τη δικτατορία συνδικαλίσθηκε και ονομάσθηκε Επιστημονικό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.Δ.Π.), και το οποίο, είχε, σε σχέση και με τη "σπάνιδα" των καθηγητών και την δυστοκία αναπαραγωγής τους, αλλά και αναλάμβανε, όσο περνούσαν τα χρόνια, όλο και μεγαλύτερο κομμάτι του διδακτικού και ερευνητικού έργου.

Κατά τη μεταπολίτευση, το Ε.Δ.Π., συνεργάζεται στενά με τους φοιτητές και την συλλογική τους έκφραση, την ΕΦΕΕ, και οι πιο προοδευτικές τους δυνάμεις επικρατούν συνδικαλιστικά και διαμορφώνουν, μέσα από ενδιαφέρουσες ιδεολογικοπολιτικά και κοινωνικά διαδικασίες, ένα κοινό μέτωπο, όχι μόνο με τους φοιτητές, αλλά και με τους πρωτοπόρους επιστημονικούς φορείς, όπως το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, η Ένωση Ελλήνων Φυσικών, η Ένωση Ελλήνων Χημικών, ο Δικηγορικός και ο Ιατρικός Σύλλογος, το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο, η Ελληνική Μαθηματική Εταιρία, η Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης και η Διδακτική Ομοσπονδία Ελλάδας, για τη διεκδίκηση ριζοσπαστικών δομικών αλλαγών στα Πανεπιστήμια, την Παιδεία και την Ελληνική Κοινωνία.

Κανείς βέβαια δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι ολόκληρο το Επιστημονικό Διδακτικό Προσωπικό αποτελούνταν από "αγωνιστές της κοινωνικής αλλαγής" και άξιους επιστήμονες. Ήταν αντικειμενικά, φυσική αναπαραγωγή του σώματος των καθηγητών, που ενώ συνήθως

ικανοποιούσαν τις επιλογές των ισχυρών κάθε εξουσίας, έδιναν από καιρού εις καιρό, για να τηρήσουν στοιχειώδη προσχήματα διέξοδο και στους καλύτερους φοιτητές τους που επιθυμούσαν να μείνουν μετά το δίπλωμά τους μέσα στο πανεπιστήμιο, αποκτώντας έτσι και μία επίφαση δημοκρατικότητας, αντικειμενικότητας και σεβασμού της αξιοκρατίας.

Ιδιαίτερα στην αρχή της μεταπολίτευσης, όταν οι φοιτητές με τους αγώνες τους κατά τη διάρκεια της δικτατορίας είχαν "ανεβασμένα τα χαρτιά τους", ενώ πολλοί καθηγητές διώκονταν για συνεργασία με το καθεστώς, σημειώθηκε σε μεγάλο βαθμό προώθηση, (όσο και αν φανεί περίεργο), αντιστασιακών φοιτητών, σε θέσεις Επιστημονικού Διδακτικού Προσωπικού και μάλιστα ιδιαίτερα από καθηγητές που δεν φημιζόταν για την προοδευτικότητά τους.

Έτσι το Ε.Δ.Π. γίνεται απ' τα πράγματα, ως συγκροτημένος φορέας νέων πανεπιστημιακών δασκάλων αλληλέγγυος με το Φοιτητικό Κίνημα, δύναμη αλλαγής στο Πανεπιστήμιο, όσο και αν, όχι μόνο το καθηγητικό κατεστημένο, αλλά και μερικοί άξιοι, και δημοκρατικοί καθηγητές που είχαν το διωχθεί απ' τη δικτατορία και επέστρεψαν το '75 στα πανεπιστήμια, του καταλόγιζαν και όχι αδίκως, με βάση την δική τους συγκεκριμένη εμπειρία στο χώρο τους, συντεχνιακές τάσεις.

Οι πρώτες ολοκληρωμένες προτάσεις δομικής αλλαγής στα πανεπιστήμια με τη μορφή σχεδίου νόμου, γίνονται το 1975 απ' την πρώτη εκλεγμένη μετά την δικτατορία δημοκρατική διοίκηση του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, που εκφράζει ενωτικά και χωρίς αποκλεισμούς όλες τις προοδευτικές δυνάμεις των ελλήνων μηχανικών, με συγκεκριμένες ρίζες στο πανεπιστημιακό κίνημα.

Οι προτάσεις του Τ.Ε.Ε., οι οποίες συζητιούνται ευρύτατα μέσα και έξω απ' τα πανεπιστήμια, αλληλεπιδρούν δημιουργικά με τις επεξεργασίες των Συνεδρίων της ΕΦΕΕ και του Κεντρικού Συμβουλίου του Ε.Δ.Π. και επηρεάζουν αποφασιστικά τις απόψεις όλων των προοδευτικών κομμάτων.

Έτσι, τόσο το σχέδιο νόμου που καταθέτει το ΠΑ.ΣΟ.Κ. στη Βουλή το 1978 ως αξιωματική αντιπολίτευση, όσο και οι αντίστοιχες προτάσεις του Κ.Κ.Ε., του Κ.Κ.Ε. εσωτερικού, αλλά και οι απόψεις μεγάλης μερίδας της επιτροπής των Πρυτάνεων την οποία συγκρότησε η Νέα Δημοκρατία, βρίσκονται στο ίδιο μήκος κύματος, γιατί είναι πια κοινός τόπος, ότι πρέπει να ξεκινήσει ο εκδημοκρατισμός και ο εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Παιδείας, μας.

Η Νέα Δημοκρατία όμως, δέσμια αντίρροπων δυνάμεων, αρνείται ακόμη και τον στοιχειώδη εκσυγχρονισμό τον οποίο εισηγούνται τα προοδευτικότερα στελέχη της και κατολισθαίνει τελικά στον αυταρχικό Νόμο 815 για τα Πανεπιστήμια.

Το Ε.Μ.Π. και τα άλλα ΑΕΙ παραλύουν και η Νέα Δημοκρατία αναγκάζεται ν' αποσύρει το νόμο της και να ακυρώσει τις επιλογές της, αποδειχνοντας ότι έχει ξεπερασθεί στην πράξη απ' το πανεπιστημιακό κίνημα, που συντονίζεται επιθετικά, στην πάλη του για αλλαγή στα πανεπιστήμια και την κοινωνία, ανοίγοντας το δρόμο και δημιουργώντας τις προϋποθέσεις στο μαζικό χώρο για να θεμελιωθεί και να προχωρήσει ο Νόμος 1268/82, για τη Δομή και Λειτουργία των Α.Ε.Ι.

Σ' όλη αυτή την περίοδο και ιδιαίτερα απ' το 1972 και εδώθε, οι φοιτητές και η νεολαία, το ζωντανότερο και καθαρότερο κομμάτι άλλωστε κάθε λαού, χωρίς εξαρτήσεις και συντεχνιακές λογικές, αποτελούσαν την πρωτοπορία και την συνείδηση της πάλης αυτής.

Με τις ιδιαιτερότητες και διαφορές των συγκεκριμένων ιδεολογικών και κοσμοθεωρητικών τους επιλογών, με τους επηρεασμούς τους απ' τα ρεύματα ιδεών, αλλά και τους αγώνες της νεολαίας όλου του κόσμου, οι φοιτητές, παρά τις δυσκολίες, που συχνά ανέκυπταν στην μαζικότητα και την κοινή τους δράση, ήταν την περίοδο αυτή σταθερά, η βάση και η εγγύηση για την πρόοδο και για την διαρθρωτική αλλαγή των Πανεπιστημίων.

2. Η βασική αντίληψη και φιλοσοφία του Νόμου 1268/82 για τη Λειτουργία των Α.Ε.Ι.

Η βασική αντίληψη η οποία διατρέχει το πνεύμα και το γράμμα του Ν.1268/82, επιχείρησε να συνθέσει δημιουργικά:

- την εφαρμογή στα πανεπιστήμια των θεμελιακών αρχών της κοινωνικοποίησης, της ουσιαστικής αυτοδιοίκησης και της αυτοδιαχείρισης, σε πλαίσιο δημοκρατικού προγραμματισμού και κοινωνικού ελέγχου της Ανώτατης Παιδείας, (αρχών που, πέρα απ' το κόμμα που βρισκόταν τότε στην εξουσία, τις συμμαριζόταν ιδεολογικά, ή σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, όχι μόνο τα κόμματα της κομμουνιστικής αριστεράς, αλλά και ευρύτερες -ακόμα και συντηρητικές-πολιτικές δυνάμεις, οι οποίες αντιλαμβάνονταν την αδήριτη αναγκαιότητα διαρθρωτικών -έστω και μόνο εκσυγχρονιστικών- μέτρων στον πανεπιστημιακό χώρο),
- την πολύτιμη πολύχρονη εμπειρία απ' την χειροπιαστή μέχρι το 1982 πραγματικότητα στα πανεπιστήμιά μας, η οποία εικονογραφούσε αξιόπιστα, σ' επίπεδο δομών και λειτουργιών, ποιότητας σπουδών και έρευνας, και σχέσεων διδασκόντων-διδασκομένων, την πλήρη χρεοκοπία στις συγκεκριμένες συνθήκες, τόσο του αντικειμενικά αναχρονιστικού θεσμικού πλαισίου του 1932, όσο και των συμπληρωματικών σχετικών νομοθετικών

ρυθμίσεων, που κατοχύρωναν ψευδεπίγραφα, ως δήθεν συνταγματική επιταγή, την απόλυτη εξουσία του σώματος των τότε τακτικών καθηγητών στη δουλειά, τη ζωή και τη λειτουργία των πανεπιστημίων μας,

- την συγκεκριμένη βούληση δασκάλων και φοιτητών να συμβάλουν επιτέλους, με θετικό τρόπο, στο ξεπέραςμα των παλιών αντιθέσεων και πολώσεων οι οποίες ήταν φυσική συνέπεια της φεουδαρχικής δομής και λειτουργίας των πανεπιστημίων μας, και ν' ανοίξουν το δρόμο για την αναβάθμιση της ποιότητας των σπουδών και της έρευνας και την δυναμική σύνδεση του πανεπιστημίου με την κοινότητα και την παραγωγή.

Δεν διέφευγε βέβαια απ' την προσοχή όσων είχαν την ευθύνη για τον σχεδιασμό, την νομοθέτηση και την εφαρμογή στην πράξη της δομικής αλλαγής στην Ανώτατη Παιδεία, ότι η σύνθεση αυτή θα επηρεαζόταν καταλυτικά, τόσο απ' τους όρους, τους περιορισμούς και τις συγκεκριμένες συνθήκες της πανεπιστημιακής αλλά και της συνολικότερης κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας στη χώρα μας, όσο και απ' τη δυναμική, αλλά και τις εγγενείς ατροφίες των μαζικών πανεπιστημιακών κινημάτων, στο χώρο των δασκάλων και των φοιτητών.

Ακόμα είχαν συνεκτιμηθεί στις πραγματικές τους διαστάσεις, τόσο η μαθηματικά προδιαγραμμένη και αναμενόμενη αντίδραση του, σημαντικότερου τότε απ' το πολιτικό και οικονομικό, στην Ελλάδα, κοινωνικού κατεστημένου των τακτικών καθηγητών, όσο και η επιστράτευση απ' τις συντηρητικές πολιτικές δυνάμεις, για να πλήξουν την αλλαγή στα πανεπιστήμια, των ερεισμάτων τους σ' ένα τομέα της δημόσιας ζωής, στον οποίο μετά τη δικτατορία, σε μικρό βαθμό πέρασε ο αέρας του εκδημοκρατισμού, τον τομέα της δικαιοσύνης.

Έτσι μέσα από ένα ειλικρινή, συνεχή και υπεύθυνο διάλογο:

- με την Εθνική Φοιτητική Ένωση Ελλάδας,
- με το Κεντρικό Συμβούλιο του Επιστημονικού Διδακτικού Προσωπικού των Α.Ε.Ι., και τους άλλους πανεπιστημιακούς φορείς,
- με τους όσους προοδευτικούς και άξιους καθηγητές των Α.Ε.Ι., που (ακόμη και διαφωνώντας με επιμέρους σημεία του νόμου), ήταν έτοιμοι και ώριμοι ιδεολογικά, ν' απεμπολήσουν για το καλό των πανεπιστημίων μας, τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προνόμια που εξασφάλιζε για το σώμα τους η αυταρχική και εξουσιαστική μέχρι το '82 δομή της Ανώτατης Παιδείας μας, και να στηρίξουν τη διαρθρωτική αλλαγή της,
- με όλα τα κόμματα χωρίς αποκλεισμούς,

- με δασκάλους και φοιτητές όλων των πανεπιστημίων της χώρας σε μεγάλες συγκεντρώσεις τους,

επιχειρήθηκε στις δοσμένες τότε συνθήκες, να διαμορφώνονται κάθε στιγμή, και όλο πιο σταθερά, οι ευρύτερες δυνατές συσπειρώσεις, οι οποίες θα στήριζαν με την ώριμη επιλογή, την ευθύνη και τη δράση τους, τη διαρθρωτική αλλαγή στην παιδεία, την οποία ο τότε Πρωθυπουργός, τόσο ως αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης το Δεκέμβριο του 1980 στην Εθνική Αντιπροσωπεία στη σχετική συζήτηση σ' επίπεδο Αρχηγών των κομμάτων, όσο και στις προγραμματικές εξαγγελίες της πρώτης κυβέρνησής του, αποστασιοποίησε από μικροκομματικές επιδιώξεις και αναγόρευσε ως Εθνικό θέμα πρώτης προτεραιότητας, αλλά και θεμέλιο της κοινωνικής προόδου και της αλλαγής.

Θέλησε λοιπόν ο νόμος 1268/82 στα πανεπιστήμιά μας και θεσμικά το κατάφερε:

- στη θέση του αυταρχισμού της "έδρας" που κατάργησε, να βάλει τη δημοκρατία και τη συμμετοχή του τομέα και του τμήματος,
- στη θέση της επιβολής της άνωθεν εκπεμπόμενης γνωστικής αλήθειας, να βάλει τον πλουραλισμό, την ελεύθερη επιλογή και την ισότιμη και δημιουργική κριτική συνεργασία δασκάλων και φοιτητών,
- στη θέση της κληρονομικό δικαίω και συχνότατα ατεκμηρίωτης επιστημονικά και κοινωνικά καθηγητικής αυθεντίας, να βάλει την διαλεχτική αλληλεπίδραση και συνεργασία της ομάδας των δασκάλων,
- στη θέση των αναξιοπρεπών διαδικασιών εκλογών καθηγητών, να βάλει τις ανοιχτές, με αντικειμενικά και αξιοκρατικά κριτήρια, διαδικασίες επιλογής όλων των μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, με ουσιαστική τη συμμετοχή και ευθύνη των φοιτητών,
- στη θέση του μονόδρομου σχεδιασμού της εκπαιδευτικής πολιτικής απ' το κόμμα εξουσίας, να βάλει την κοινωνική πρωτοβουλία και τον κοινωνικό έλεγχο, με την ισότιμη συμμετοχή στο Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας, όλων των κομμάτων της Βουλής, των Πρυτάνεων, της ΕΦΕΕ, των συνδικάτων των εργαζομένων και των κοινωνικών φορέων,
- στη θέση της κυρίαρχης ιδεολογίας της άρχουσας τάξης, να βάλει και να κατοχυρώσει ότι "δεν επιτρέπεται η επιβολή ορισμένων μόνο επιστημονικών απόψεων και ιδεών και η διεξαγωγή απόρρητης έρευνας".

- στη θέση της αποκομμένης απ' την παραγωγή και την κοινότητα λειτουργίας του πανεπιστημίου των τακτικών καθηγητών, να βάλει τη ζωντανή και δεμένη με τις ανάγκες και τις προσδοκίες της κοινωνίας των πολιτών, λειτουργία του αυτοδιαχειριζόμενου απ' τους φορείς του πανεπιστημίου των δασκάλων και των φοιτητών.
- στη θέση του πανεπιστημίου - εξεταστικού κέντρου, να βάλει την καθημερινή δημιουργική συνεργασία δασκάλων και φοιτητών στην έρευνα, τη διδασκαλία, τις διπλωματικές εργασίες και τα ειδικά θέματα, τα οποία τις περισσότερες φορές αποτελούν πλέον, συγκεκριμένη συμβολή του πανεπιστημίου και των φορέων του, στην αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων της κοινότητας,
- στη θέση του μέχρι τότε ετεροπροσδιορισμένου και εξαρτημένου ελληνικού πανεπιστημίου, να βάλει, ένα ζωντανό, συνεχώς εξελισσόμενο και ανανεούμενο ελεύθερο και δημιουργικό οργανισμό, χωρίς στεγανά και αποκλεισμούς, που η πρόοδός του, η ποιότητά του και οι ρυθμοί και οι τάσεις συνεχούς και σταθερής βελτίωσης και αποτελεσματικής δουλειάς του, να μη εξαρτώνται από κέντρα έξω απ' αυτό, από κυβερνητικές ή άλλες επιλογές, επιβολές και καταναγκασμούς, αλλά να μετρούν κάθε φορά την θέληση, την υπευθυνότητα, την ουσιαστικότητα, αλλά και την αποτελεσματικότητα της συμμετοχής και της δημιουργικής δουλειάς των φορέων των.

Ο ενδιαφερόμενος μελετητής θα μπορούσε να προστρέξει για μια διεισδυτικότερη θεώρηση της φιλοσοφίας του Νόμου 1268/82 στην εισηγητική του έκθεση, αλλά και στα πρώτα άρθρα του (ΥΠΕΠΘ, 1983).

3. Η στάση των συντηρητικών δυνάμεων.

Όπως ήταν φυσικό, οι συντηρητικές δυνάμεις, θεώρησαν τον νόμο πλαίσιο για τα πανεπιστήμια, έγκλημα καθοσίωσης κατά της "καθεστηκυίας τάξεως", μια που από την περίοδο του Βαυαρικού Πανεπιστημίου στην Ελλάδα είχαν ταυτισθεί απόλυτα, ιδεολογικά, πολιτικά και κοινωνικά και σχεδόν ιδιοκτησιακά, προσωπικά και οικογενειακά, με την φεουδαρχική πανεπιστημιακή εξουσία των τακτικών καθηγητών. Δεν χρειάζεται για όσους "παρκοούν την Ιερουσαλήμ" γι' αυτόν τον ισχυρισμό κανένα άλλο αποδεικτικό στοιχείο απ' το γεγονός, ότι διάσημοι έλληνες επιστήμονες, όχι μόνο κομμουνιστές και σοσιαλιστές, αλλά και αστοί δημοκράτες, δεν μπόρεσαν ποτέ να εκλεγούν καθηγητές, απ' τον εσμό των πολλών φορές εντελώς ανάξιων επιστημονικά καθηγητών, που όμως, προσκυνούσαν κάθε μορφής

εξουσία, χειροκροτούσαν τις δικτατορίες, και εξαργύρωναν γι' αυτό ακριβά τον μονοπωλιακό τίτλο τους στην αγορά.

Και όσοι οριακά και συγκυριακά, κατάφεραν τυχαία, να βρεθούν μέσα στα πανεπιστήμια, διώχτηκαν, ή την περίοδο της δικτατορίας του Μεταξά, ή την περίοδο του εμφυλίου πόλεμου, ή την περίοδο της δικτατορίας (1967-1974).

Σ' ένα τέτοιο κλίμα αναξιοπρεπών, αντιεπιστημονικών, ευνοιοκρατικών και μη αξιοκρατικών διαδικασιών, που εξασφάλιζαν όμως τη σίγουρη διαδοχή της εξουσίας και στα πανεπιστήμια και στην κοινωνία, η επιβολή με το νόμο 1268/82, διαφανών στο φως της δημοσιότητας, αξιοκρατικών, αντικειμενικών διαδικασιών εκλογής καθηγητών και η ισότιμη συμμετοχή των φοιτητών και των νέων πανεπιστημιακών δασκάλων στην εκπαιδευτική και ερευνητική δουλειά και στη διοίκηση των ΑΕΙ, θεωρήθηκαν απ' την παλιά φρουρά ως απαράδεκτη ισοπέδωση των κατεστημένων "αξιών", ως χαριστική μεταχείριση των νέων πανεπιστημιακών δασκάλων (τους οποίους εν τούτοις αυτοί είχαν επιλέξει, και οι οποίοι έκαναν πάντα την περισσότερη δουλειά στα ΑΕΙ) και ως υποδούλωση των αυθεντιών τους, στην "κομματική" δύναμη των φοιτητών.

Έτσι, πολλοί απ' αυτούς προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας για την ακύρωση καίριων διατάξεών του και προσπάθησαν ν' αναμείξουν επανειλημμένα, αλλά ατελέσφορα το θεσμό του Προέδρου της Δημοκρατίας στην υπεράσπιση των προσωπικών τους συμφερόντων.

Θα ήταν όμως ασέβεια στην αλήθεια, αν δεν διακρίναμε στους κόλπους των παραδοσιακών συντηρητικών δυνάμεων, μία ελπιδοφόρα τάση νέων κυρίως πανεπιστημιακών, οι οποίοι νηφάλια και αντικειμενικά αναγνώρισαν ότι ο νόμος 1268/82 (παρά τις επί μέρους διαφορές τους), διαμόρφωνε με σιγουριά το δρόμο, για ένα ανοιχτό στην πρόοδο, πλουραλιστικό και αξιοκρατικό πανεπιστήμιο, στα χέρια των φορέων του, ένα πανεπιστήμιο που έσβηνε για πάντα τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί από οποιονδήποτε και για οποιοδήποτε κομματικό ή άλλο σκοπό.

Σε ιδιαίτερες δε, συνομιλίες τους με στελέχη της τότε πολιτικής ηγεσίας στο Υπουργείο Παιδείας, ακόμα και ευπρεπείς κοινοβουλευτικοί άνδρες της συντηρητικής παράταξης οι οποίοι στο παρελθόν είχαν κυβερνητικές ευθύνες στον τομέα της Παιδείας, και είχαν γνωρίσει τον ασφυκτικό κλοιό του κοινωνικού κατεστημένου των "δικών" τους τακτικών καθηγητών, την δίψα τους για "εξουσία" κάθε φύσης, την μονοπώληση των ειδικών κονδυλίων στους πανεπιστημιακούς προϋπολογισμούς, την χωρίς όρια καπηλεία του τίτλου τους στην κλινική, το ιατρείο, τη βιομηχανία, το δικηγορικό και τεχνικό γραφείο για

θησαυρισμό, την αναξιόπιστη διαβολή συναδέλφων τους, την χωρίς αιδώ προσχώρησή τους στη δικτατορία και την επανάκαμψή τους στη Νέα Δημοκρατία με τη μεταπολίτευση, τη χυδαία εμπορία παρωχημένων, ή αντιγραμμένων βιβλίων (που απέδιδε για μερικούς απ' αυτούς πολλαπλάσια έσοδα σε σχέση με το μισθό τους) κ.λ.π.:

- παραδέχονταν ότι πρέπει να γίνει μία αποφασιστική τομή στην Ανώτατη Παιδεία και ομολογούσαν, ότι όσοι απ' αυτούς την ήθελαν δεν μπόρεσαν να την αποτολμήσουν όταν ήταν στην κυβέρνηση και
- ενεθάρρυναν το ΠΑΣΟΚ να μην υποχωρήσει, στην αναμενόμενη πολυποίκιλη πίεση του κατεστημένου, ζητώντας ταυτόχρονα κατανόηση για την πολεμική, που για λόγους κομματικής γραμμής, ήταν υποχρεωμένοι να ασκήσουν κατά τη συζήτηση του Σχεδίου Νόμου στη Βουλή.

4. Η στάση της παραδοσιακής αριστεράς

Η παραδοσιακή αριστερά, αλλά και οι ανένταχτες ομάδες και συνεπώς και οι αντίστοιχες παρατάξεις στο χώρο των πανεπιστημιακών δασκάλων και των φοιτητών, στάθηκαν αρχικά ευμενώς αμήχανα μπροστά στο νόμο πλαίσιο για τα Α.Ε.Ι., χωρίς να μπορούν ν' αποφύγουν τον πειρασμό μιας, χωρίς αντικειμενική βάση, κριτικής.

Ετσι, τόσο το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, όσο και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας Εσωτερικού, συνεπικουρούμενα σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό από ομάδες και συσπειρώσεις της αριστεράς, μόλις ψηφίσθηκε ο νόμος απ' την Εθνική Αντιπροσωπεία, έσπευσαν να καταγγείλουν την δήθεν απόκλιση του από τις προτάσεις των φοιτητών, αλλά και την "έλλειψη" διαλόγου στη φάση της σύνταξής του.

Στην πράξη όμως, οι δυνάμεις της παραδοσιακής αριστεράς στα πανεπιστήμια αλλά και έξω απ' αυτά, στήριξαν ενεργά την εφαρμογή του νόμου, στα πρώτα του βήματα, διατηρώντας πάντα, τη ρητή τους αντίθεση στις διατάξεις του για την Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών (ΕΑΓΕ) και τις Μεταπτυχιακές Σχολές, χωρίς όμως να φθάνουν σε ρήξη, ούτε και σ' αυτά τα δύο σημεία. Αντίθετα μάλιστα, αλλά και σε αντίφαση με την κριτική του, το ΚΚΕ π.χ., ήταν το πρώτο και μόνο κόμμα της Βουλής που έδωσε τον εκπρόσωπό του στην διακομματική επιτροπή κρίσης των πρώτων υποψηφιοτήτων της ΕΑΓΕ, η οποία όμως έμελλε να καταργηθεί μετά την περίοδο συνεπούς εφαρμογής του Ν.1268/82 τη διετία 1982-1983.

Το ΚΚΕ εσωτερικού, όπως άλλωστε συνήθιζε σ' όλα τα πεδία της δημόσιας ζωής, επέκρινε και στο νόμο πλαίσιο, τις διαδικασίες σύνταξής του, παρ' όλο που στο κείμενό του, δεν

μπορούσε αντικειμενικά, παρά ν' αναγνωρίσει όλες τις θέσεις για τις οποίες το πανεπιστημιακό κίνημα, ενιαίο, αγωνιζόταν ήδη ενωτικά επί δέκα χρόνια τουλάχιστον.

Παράλληλα, το ΚΚΕ εσωτερικού, άφηνε συχνά να εκδηλώνεται μία έντονη δυσαρέσκεία του για τη δήθεν στενότερη συνεργασία του ΠΑΣΟΚ με το ΚΚΕ, αναπαράγοντας και στην υπόθεση της αλλαγής στα πανεπιστήμια την μόνιμη, κύρια και δομικής φύσης ως τότε τουλάχιστον, αντιπαράθεσή του, προς το ΚΚΕ.

Πολλές από τις ανένταχτες ομάδες της αριστεράς αντιλήφθηκαν, αλλά και επισήμαναν σε πολλές ευκαιρίες, μέσα απ' τα περιοδικά τους, το ριζοσπαστικό χαρακτήρα του σχεδίου νόμου, αλλά και την πλήρη ιδεολογική του αυτονομία και αυτοδυναμία και έτσι η εναντίωσή τους στο νόμο, δεν ήταν παρά μια άρνηση στην αντικειμενική ηγεμονία του ΠΑΣΟΚ σ' επίπεδο επιθετικών πρωτοβουλιών δόμησης και λειτουργίας ενός νέου, δημοκρατικού και σύγχρονου πανεπιστημίου, μοντέλου αλλά και θεμέλιου για την κοινωνία των πολιτών, για την ίδια την κοινωνική αλλαγή, που το ΠΑΣΟΚ τότε αξιόπιστα επαγγελλόταν.

Το ΠΑΣΟΚ και η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας για την Ανώτατη Παιδεία, είχαν καταφέρει μέσα σε εννιά μήνες, να σχεδιάσουν και να θεσμοθετήσουν, τη διαρθρωτική αλλαγή στα πανεπιστήμια, που ξεπερνούσε "απ' τ' αριστερά" κάθε σύνθημα και διεκδίκηση, κάθε θεωρητική αναζήτηση και κάθε προσδοκία της παραδοσιακής αριστεράς, και το κυριότερο, έκανε τη θεωρία πράξη και την εμπιστευόταν στο ζωντανό πανεπιστημιακό κίνημα να την αξιοποιήσει να τη διευρύνει και να την πλουτίσει με την καθημερινή ζωή, δουλειά και δράση του.

Και αυτή η πρόκληση του ΠΑΣΟΚ στην καλύτερη εποχή του, απαιτούσε εδώ και τώρα, όχι μόνο να ξεπεραστούν οι χρόνιες αδυναμίες των μαζικών κινημάτων, οι ηγεμονισμοί συγκεκριμένων παρατάξεων, οι συντηρητικές λογικές και πρακτικές πανεπιστημιακών φορέων, οι αναποτελεσματικές, πολωτικές και απωθητικές για τη μεγάλη μάζα των φοιτητών διαδικασίες, αλλά και να αποδειχθούν άμεσα, μέσα απ' την ισότιμη συμμετοχή των φορέων στην πλήρη και ουσιαστική αυτοδιοίκηση και αυτοδιαχείριση των Α.Ε.Ι., και το κυριότερο να αποδείχονται καθημερινά στην πράξη, η ωριμότητα, η ευθύνη, η φαντασία, η πρωτοβουλία και η δημιουργική συνεργασία δασκάλων και φοιτητών, τόσο στη διδασκαλία, την έρευνα και στη σύνδεση του Πανεπιστημίου με την κοινότητα, όσο και στην αποτελεσματική συμβολή του στην πορεία για μία Ελλάδα εθνικά ανεξάρτητη, ειρηνική, δημοκρατική και κοινωνικά δίκαια.

Η δομική αλλαγή λοιπόν στα πανεπιστήμια η οποία αναγόρευε τους φορείς του σε πρωταγωνιστές των εξελίξεων, και εμπιστευόταν την κατοχύρωση, τη διεύρυνση και το

συνεχές βάθαιμά της, στον "πατριωτισμό" και την υπευθυνότητα των δασκάλων και των φοιτητών και των άλλων εργαζομένων, απαιτούσε την άμεση, θετική και ενεργητική συμπαράταξη και ενωτική δράση κάθε ζωντανής προοδευτικής δύναμης στην Ανώτατη Παιδεία, το γενναιόδωρο ξεπέραςμα κάθε μικροκομματικής ή μικροπαραταξιακής επιδίωξης και τον συνειδητό αλλά και φυσιολογικό στις νέες συνθήκες αναπροσανατολισμό του πανεπιστημιακού κινήματος από κίνημα διαμαρτυρίας, διεκδίκησης και ανυποχώρητης πάλης με την άρχουσα τάξη και το κατεστημένο, σε κίνημα δημιουργικής δουλειάς, έρευνας και διδασκαλίας ενός ουσιαστικά αυτοδιοικούμενου και αυτοδιαχειριζόμενου πανεπιστημίου.

Η αλλαγή αυτή τον Ιούλιο του 82 ήταν πια, θεσμικά, πράξη και αφηνιδίαζε αντικειμενικά τις φίλιες μέχρι τότε και συναγωνιστικές δυνάμεις της παραδοσιακής αριστεράς και των ανένταχτων, αφήνοντας μετέωρες και αστήριχτες τις μίζερες κριτικές τους, για τον "μικροαστικό", απλά "εκσυγχρονιστικό", "στο πλαίσιο του συστήματος", ή "διαχειριστικό της κρίσης του καπιταλισμού" χαρακτήρα της επαγγελομένης απ' το ΠΑΣΟΚ κοινωνικής αλλαγής.

Και ήταν μόνο, η επίθεση για δήθεν αντισυνταγματικότητα του θεσμού, που κατάφερε σε οριακές και κρίσιμες στιγμές, να συσπειρώνει δυναμικά, όχι μόνο το σύνολο των προοδευτικών δυνάμεων δασκάλων και φοιτητών στα ΑΕΙ, στην στήριξη του Νόμου 1268/1982, αλλά ακόμη και παραδοσιακά συντηρητικούς αλλά άξιους καθηγητές, οι οποίοι μπορούσαν εύκολα να εξηγήσουν την αναξιοπιστία και την ποιότητα των αιτιάσεων των ανάξιων συναδέλφων τους οι οποίοι είχαν προσφύγει στο Συμβούλιο Επικρατείας.

Αλλά η στάση της παραδοσιακής αριστεράς ήταν σε μεγάλο βαθμό φυσική συνέπεια της γενικότερης πολιτικής κατάστασης στην Ελλάδα και των εξελίξεων στην κοινωνική και οικονομική ζωή του τόπου μας, τα χρόνια της ραγδαίας ανόδου του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και ιδιαίτερα μετά το πέραςμά του στην κυβέρνηση.

Γιατί το ΠΑΣΟΚ, παρά τα λάθη και τις εγγενείς αντιφάσεις του, πρόσφερε στην ελληνική κοινωνία τη διετία 1981-1983 μία αξιόπιστη και ειλικρινή πρόταση αλλαγής, με το λαό πρωταγωνιστή των εξελίξεων και μάλιστα, με τον συγκεκριμένο και όχι τον θεωρητικά εξιδανικευμένο λαό. Και έτσι η επαναστατική στρατηγική του ΠΑΣΟΚ, ρεαλιστική και μακροπρόθεσμα ριζοσπαστικότερη από την στρατηγική της παραδοσιακής αριστεράς, συναρτούσε την έκταση, το βάθος και την υπεράσπιση της δομικής κοινωνικής αλλαγής, απ' το βαθμό που το μαζικό και το λαϊκό κίνημα θα μπορούσε κάθε φορά να κατανοήσει, να συνειδητοποιήσει, ν' αποδεχθεί και να συμπαραταχθεί ώριμα, υπεύθυνα και ανυποχώρητα στην προσπάθεια για την κατοχύρωση και διασφάλιση του κάθε βήματος.

Το ΠΑΣΟΚ τα χρόνια της ακμής του και της αξιόπιστης συμβολής του στα πολιτικά πράγματα της χώρας 1974-1983, είχε αναλύσει προσεχτικά την εξέλιξη και την κατάσταση του κοινωνικού σχηματισμού στην Ελλάδα, αξιολόγησε τον ιδιαίτερο ρόλο των ιδεολογικών μηχανισμών της άρχουσας τάξης και επέλεξε τον κρισιμότερο, την Παιδεία για να δώσει την πρώτη του μάχη και μάλιστα στα πανεπιστήμια. Και γιατί οι προοδευτικές δυνάμεις είχαν συνολικά τους ευνοϊκότερους συσχετισμούς, αλλά και γιατί οι επιπτώσεις της αλλαγής στα πανεπιστήμια θα ήταν θετικές, καταλυτικές και πολυδιάστατες για ολόκληρη την παιδεία και την κοινωνία.

Δεν πρόκρινε λοιπόν άκαιρες και ολομέτωπες ρήξεις σε άλλα πεδία της κοινωνικής ζωής, αλλά αξιοποιώντας την ιστορική πείρα της κομμουνιστικής αριστεράς, θέλησε μεθοδικά και συστηματικά, με την ουσιαστική συμμετοχή του λαού στο πιο πληροφορημένο, μορφωμένο και ανοιχτό στις νέες ιδέες, τις εξελίξεις, και την πρόοδο τμήμα του, αυτού δηλαδή που ζουν και εργάζονται μέσα στα πανεπιστήμια, να διαμορφώσει τους όρους, τις προϋποθέσεις, την προοπτική και τη δυναμική των κοινωνικών εξελίξεων για την διαρθρωτική κοινωνική αλλαγή.

Και βέβαια ο νόμος 1268/82, "ο πιο ριζοσπαστικός νόμος που υπάρχει συγκρινόμενος με τον αντίστοιχο οποιασδήποτε χώρας" όπως τόνισε στη συνέντευξή του στους ξένους ανταποκριτές (19.10.82), και επανέλαβε πολλές φορές αργότερα ο τότε Πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου, δεν προέκυψε, ούτε βέβαια μπορούσε, να προκύψει, με "ανώδυνο τοκετό". Υπήρξαν και "σώφρονες ρεαλιστές" που ζητούσαν "πιο συνετά και προσεχτικά βήματα", και απαισιόδοξοι από φύση, οι οποίοι ήταν τόσο σίγουροι για την παντοδυναμία του καθηγητικού κατεστημένου, ώστε να πιστεύουν ότι με τα πλοκάμια του θα ενσωμάτωνε και θα αλλοτριώνει και την πιο επαναστατική αλλαγή, αλλά ακόμα και επιτήδριοι, (κάποιοι με παληές προς εξαργύρωση δημοκρατικές περγαμινές, αλλά και κάποιοι καιροσκόποι, όψιμοι δήθεν υποστηρικτές της "αλλαγής"), που περιμένοντας απ' αυτό το νόμο, απλά και μόνο ν' ανατρέψει τους συσχετισμούς δύναμης στα πανεπιστήμια προς όφελός τους, όταν διαπίστωσαν την επαναστατική του προοπτική, έγιναν δέκτες και απολογητές της πιο μαύρης προπαγάνδας, που μεγαλοποιούσε δραματικά τις αναπόφευκτες δυσκολίες της φάσης της μετάβασης απ' το "παλιό", στο "καινούργιο", απ' τον αυταρχισμό και την αυθαιρεσία της "Εδρας", στη δημοκρατία (πολλές φορές ισοπεδωτική) του τμήματος.

Στις περιπτώσεις αυτές όμως, και πάλι η παραδοσιακή αριστερά αλλά και οι ανένταχτες ομάδες ξεπέρασαν τη μίζερη κριτική τους και συσπειρώθηκαν για τη στήριξη του Νόμου και την ανυποχώρητη εφαρμογή του.

5. Η πολιτική παιδείας, το Ε.Μ.Π. και τα Α.Ε.Ι. την περίοδο 83-88

Οι κύριες όψεις των κρατικών πολιτικών παιδείας την περίοδο Νοεμβρίου 83-88 φέρουν τη σφραγίδα: της σταδιακής απομάκρυνσης των κυβερνήσεων από τους αρχικούς προγραμματικούς τους στόχους και της απαρχής γήρανσης των ιδεών και εκδήλωσης των συμπτωμάτων μίας προϊούσας αλλοτρίωσης και των εκφραστών των πολιτικών αυτών απ' την συνεχώς φθιρόμενη κοινωνικά και πολιτικά εξουσία τους.

Έτσι το διάστημα αυτό σημειώνονται σε επίπεδο κυβερνητικής πολιτικής:

- Διαδοχικές ανατροπές και αποκλίσεις από διακηρυγμένους στόχους, αρχές, αξίες αλλά και από συγκεκριμένες σε εφαρμογή συγκροτημένες πολιτικές (όπως π.χ. ανατροπή του νόμου περί μετεγγραφών, ανεργμάτιστες και "συμβιβαστικές" προς κάθε κατεύθυνση τροπολογίες του Νόμου 1268/82, έκδοση υπουργικής απόφασης για τα συγγράμματα σε πλήρη αντίθεση με την πρόταση της επιτροπής καθηγητών του ΑΠΘ που είχε ορισθεί για αυτό το σκοπό, ατεκμηρίωτες αλλαγές στο σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων των ΑΕΙ, κατακερματισμός των περιφερειακών πανεπιστημίων κ.λ.π.),
- Αδυναμία προώθησης των θεσμών των μεταπτυχιακών σπουδών και της έρευνας, της Εθνικής Ακαδημίας Γραμμάτων και Επιστημών (ΕΑΓΕ) και άλλων προβλέψεων του Ν. 1268/82.
- Ασυνέχειες, ασυνέπειες, και αντιφάσεις σε επιμέρους ρυθμίσεις, οι οποίες έτσι αλληλοαναιρούνται ή καθίστανται στην πράξη ανενεργές. Οι πολιτικές ηγεσίες του Υπουργείου Παιδείας την περίοδο αυτή με ελάχιστες (για ένα διάστημα και σ' ένα πεδίο) εξαιρέσεις, δεν έχουν καμιά γραμμή πλεύσης και το κυριότερο, εφαρμόζουν ετερόκλητες, προσωπικές σε μεγάλο βαθμό και ασύμβατες μεταξύ τους αλλά και με τη φιλοσοφία της συνολικής πολιτικής παιδείας της περιόδου 81-83 πολιτικές.

Απ' την άλλη μεριά, το διάστημα αυτό θα πρέπει να σημειωθούν ως θετικές, εξ αδρανείας εξελίξεις, ορισμένες πλευρές της πολιτικής έρευνας την οποία χαράσσει το νεοσύστατο Υπουργείο Έρευνας και Τεχνολογίας (δημιουργία ερευνητικής υποδομής, αντικειμενοποίηση διαδικασιών, χρηματοδότηση έρευνας κ.λ.π.). Η πολιτική αυτή αποτελεί στην ουσία σε μεγάλο βαθμό συνέχεια της σχετικής πολιτικής παιδείας και έρευνας της περιόδου 81-83 η οποία δεν έγινε δυνατό για διάφορους ενδοκυβερνητικούς λόγους να ολοκληρωθεί στο πλαίσιο του Υπουργείου Παιδείας.

Το ίδιο διάστημα, σε συνάρτηση τόσο με τις παραπάνω εξελίξεις στην παιδεία, όσο και με το γενικότερο νοσηρό κλίμα της βαθύτατης κρίσης που διατρέχει ολόκληρο το κοινωνικό σώμα, τις πολιτικές εκφράσεις του αλλά και αναπόδραστα και τα πανεπιστήμια, ογκούνται σταδιακά φαινόμενα άκρατου κομματισμού, απομαζικοποίησης, αποδυνάμωσης, απογοήτευσης και παραίτησης στο φοιτητικό κίνημα, υποβάθμισης και γραφειοκρατικοποίησης των συλλογικών διαδικασιών στα πανεπιστημιακά όργανα και έντονου ατομισμού και ιδιώτευσης των νέων πανεπιστημιακών δασκάλων, οι οποίοι αξιοποιούν απ' το ζωογόνο και δημιουργικό περιβάλλον αξιοκρατίας και αρμονικής συνεργασίας που θέλησε να κατοχυρώσει ο Νόμος Πλαίσιο στα πανεπιστήμια, μόνον και κυρίως, εκείνες τις διαδικασίες οι οποίες επιταχύνουν την ανέλιξή τους στην ακαδημαϊκή ιεραρχία ή/και τους βοηθούν να αναπαράγουν συνθήκες μικρών "εδρών" με την προώθηση ατομικών ερευνητικών προγραμμάτων.

Πολέμοι και υπερασπιστές του Νόμου 1268/82 εν τούτοις παραδέχονται το αντικειμενικό γεγονός της ερευνητικής έκρηξης στο Ε.Μ.Π. ιδιαίτερα και στα ΑΕΙ της περιόδου αυτής, η οποία συναρτάται αμέσως και καταλυτικά με την δημιουργία των προϋποθέσεων ανέλιξης του νεότερου δυναμικού τους και μετράται σε επίπεδο ποσοτικής αξιολόγησης με τη ραγδαία αύξηση του αριθμού διδακτορικών διπλωμάτων, επιστημονικών ανακοινώσεων, δημοσιεύσεων και μονογραφιών τόσο στο Ε.Μ.Π. όσο και σ' όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια.

Όσοι όμως είχαν την ευθύνη σχεδιασμού και εφαρμογής της συνολικής πολιτικής παιδείας την περίοδο 81 - 83 εκτιμούν αυτοκριτικά αυτή την εξέλιξη ως την μονοδιάστατη, μηχανιστική και αποστεωμένη εκδοχή της βασικής ιδέας των δομικών αλλαγών στην παιδεία, που ήθελε τα πανεπιστήμια ζωντανά κύτταρα δημιουργικής συλλογικής δουλειάς ισότιμων δασκάλων και ερευνητών και σπουδαστών, ανοιχτά στις επιστημονοτεχνικές και κοινωνικές εξελίξεις, στα μεγάλα προβλήματα της κοινότητας, του περιβάλλοντος, της παραγωγής, της ανάπτυξης και του πολιτισμού και θεμελιακά κύτταρα ριζικού εκδημοκρατισμού και εκσυγχρονισμού κάθε τομέα της δημόσιας ζωής.

6. Η πολιτική παιδείας, το Ε.Μ.Π. και τα ΑΕΙ την περίοδο 88-90

Οι κύριες όψεις των κρατικών πολιτικών παιδείας την περίοδο 88 - 89 αντικατοπτρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά πολιτικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας της χώρας.

Με άλλα λόγια ατολμία, διπλή γλώσσα, αδιέξοδες θετικές πρωτοβουλίες, επιφυλάξεις, αμοιβαίες υποχωρήσεις αλλά και υπονομεύσεις κ.λ.π.

Η περίοδος της συγκυβέρνησης Ν. Δημοκρατίας και Συνασπισμού και της Οικουμενικής στη συνέχεια, στο γενικότερο κλίμα, έκπτωσης αξιών και οραμάτων, υποκρισίας και σήψης της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, των διεθνών εξελίξεων και της βαθύτατης οικονομικής κρίσης, διαμορφώνει τις προϋποθέσεις πλασματικής απάμβλυνσης των αντιθέσεων και στο χώρο της παιδείας, με στόχο όχι την επιδίωξη δημιουργικών διεξόδων, (οι οποίες δεν ευνοούνται από τις περιστάσεις), αλλά κυρίως την επέκταση των πολυδιάστατων και πολυσήμαντων συμβιβασμών της εποχής αυτής σ' όλα επίπεδα και στον νευραλγικό και ευαίσθητο τομέα της παιδείας, για αποφυγή ή τουλάχιστον καθυστέρηση εκρήξεων με απρόβλεπτες και ενδεχομένως σαρωτικές επιπτώσεις στο εύθραυστο και υπονομευμένο εκ γενετής καθεστωτικό σκηνικό.

Η κοινή πρόταση της Οικουμενικής για τα πανεπιστήμια θίγει εν τούτοις με θετικό τρόπο ορισμένες δευτερεύουσες μόνο πλευρές των πανεπιστημιακών προβλημάτων και επιτυγχάνει την αποδοχή (σε αυτές και μόνο) της μεγάλης πλειοψηφίας της πανεπιστημιακής κοινότητας.

7. Η πολιτική παιδείας, το Ε.Μ.Π. και τα ΑΕΙ μετά τον Απρίλιο του '90.

Οι κύριες όψεις των κρατικών πολιτικών παιδείας απ' τον Απρίλιο του 90 και μετά κυριαρχούνται και υποτάσσονται στον αστερισμό της αντί πάσης θυσίας επιδίωξης μιας στρεβλά νεοφιλελεύθερης ιδιωτικοποίησης των πάντων, άρα και των πανεπιστημίων, ως μηχανιστικό ιδεολογικό και πολιτικό αντίβαρο της χρεωκοπίας των συλλογικοτήτων και των κοινωνικοποιήσεων του "απεχθούς" πλέον (σε εχθρούς και φίλους) υπαρκτού σοσιαλισμού, αλλά και των εγχώριων εκδοχών του της περιόδου κυρίως 85-88.

Τα πρώτα μέτρα της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας τα οποία εξαγγέλλονται, απηχούν σύμφωνα με αντικειμενικούς και όχι κατ' ανάγκην αντιπολιτευτικούς κριτές, απολιθωμένες, αυταρχικές και αναχρονιστικές καταβολές και μαρτυρούν την απουσία ενός ολοκληρωμένου σχεδίου, έστω και ανατρεπτικού των επιλογών των προηγούμενων κυβερνήσεων.

Ο επαγγελλόμενος εκσυγχρονισμός οριοθετείται ασφουκτικά στην επιλογή δημιουργίας ιδιωτικών ΑΕΙ ως πανάκειας βελτίωσης της ανώτατης παιδείας μας, με την ανάπτυξη "άμιλλας" και "ανταγωνισμού" προς τα περίπου "κατάπτυστα" δημόσια.

[Ο υπογραφόμενος θα ήθελε εδώ (εν παρενθέσει) και παρά τα όσα ήδη επιχείρησε κριτικά να διατυπώσει παραπάνω, να υποστηρίξει ότι ουδέποτε το Ε.Μ.Π. και τα πανεπιστήμιά μας (σε σχέση πάντα με τις κυρίαρχες αξίες της κοινωνίας και την γενικότερη κοινωνικοοικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας) βρισκόταν σε καλύτερο σημείο από άποψη εκπαίδευσης

και έρευνας, και κατά τη γνώμη του, οι περιφερόμενοι στα μέσα μαζικής επικοινωνίας κινδυνολόγοι έως καταστροφολόγοι κατήγοροι της ποιότητας των πανεπιστημίων μας, είτε δεν είχαν και δεν έχουν καμμία απολύτως σχέση με αυτά, (και αναμασούν απλώς γοητευτικές κατά την κρίση τους και του συρμού σήμερα κατεδαφιστικές κριτικές για κάθε τι το δημόσιο και το κοινωνικό, άρα και για τα δημόσια πανεπιστήμια), ή στην καλύτερη περίπτωση είναι μέλη του διδακτικού προσωπικού τους που προτιμούν να βρίσκονται συχνότερα στη δεύτερη καθηγητική τους θέση σ' ένα πανεπιστήμιο του εξωτερικού ή στην κύρια και προφανώς εξαιρετικά καλύτερα αμοιβόμενη ελευθεριοεπαγγελματική ή κυβερνητική τους απασχόληση και γι' αυτό μεγαλοποιούν οριακές προσωπικές τους εμπειρίες και εκτιμήσεις, τις οποίες και απολύτως αντιεπιστημονικά και ατεκμηρίωτα συλλήβδην γενικεύουν. Κλείνει η παρένθεση.]

Έτσι το 1990, έτος της μαθηματικά προδιαγραμμαμένης, στο συγκεκριμένο πολιτικοκοινωνικό κλίμα της χώρας μας ανόδου της συντηρητικής ή φιλελεύθερης (όπως η ίδια αρέσκειται να αποκαλείται) παράταξης στην εξουσία, (χωρίς προφανώς να θεωρούμε τις υπόλοιπες ως κατ' ανάγκην προοδευτικές), σημειώθηκε μία άνευ προηγουμένου έκρηξη στη διαφημιστική δαπάνη των κάθε φύσης και τύπου επαγγελματικών σχολών, "κολλεγίων" "εκπαιδευτικών οργανισμών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης", αγγλόφωνων "πανεπιστημίων" συνδεδεμένων ή μη με "πανεπιστήμια" του εξωτερικού ή και καθαρόαιμων παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων. Τα "εκπαιδευτήρια" αυτά, (εκτός των αναγνωρισμένων απ' το δημόσιο τεχνικών και επαγγελματικών σχολών), δεν ήταν τίποτε άλλο παρά τα γνωστά μας εμπορικά εργαστήρια ελευθέρων σπουδών, μεταμφιεσμένα κατά το δοκούν για να απολαύσουν τα (σύμφωνα με τις προγραμματικές επαγγελίες της συντηρητικής κυβέρνησης αλλά και τις αυτάρεσκες και αλαζονικές βεβαιότητες της κομματικής νεολαίας της), προσδοκώμενα βέβαια επιχειρηματικά κέρδη, με την έξω και πέρα απ' τους περιορισμούς του Συντάγματος θεσμοθέτηση, ίδρυση και λειτουργία στην Ελλάδα ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Άρκεσε και μόνο η σε πολλούς τόνους και ύψη εκδήλωση της πολιτικής βούλησης για την ιδιωτικοποίηση και της ανώτατης παιδείας το 1990 για να επενδυθούν σε καταιγισμό συνηθέστατα παραπλανητικών διαφημίσεων πάνω από 215 δις δρχ., δηλαδή 141% περισσότερα χρήματα απ' ότι το 1989, από περίπου 100 εμπορικές εκπαιδευτικές επιχειρήσεις.

Αν ληφθεί υπ' όψη ότι κάθε φερόμενη ως "πανεπιστήμιο" ιδιωτική εμπορική επιχείρηση δαπάνησε σε διαφήμιση συνήθως πάνω από 50 εκατομμύρια (ως και 110 εκατ.) το 1990, με μόνη την εκδήλωση των προθέσεων της κυβέρνησης, χωρίς την ασφάλεια μιας σαφούς νομοθετικής ρύθμισης (και παρά τα τεκμηριωμένα πυρά όλων όσων θεωρούσαν και θεωρούν

ότι για λόγους, ερευνητικούς, παιδαγωγικούς και γενικότερα πολιτισμικούς και οικονομικοκοινωνικούς μία τέτοια εξέλιξη θα ήταν πολυδιάστατα, ακόμη και επιχειρηματικά αρνητική), καθίσταται απολύτως φανερό ότι το δέλεαρ των πολλαπλάσιων κερδών απ' την πιθανή πελατεία της ετήσιας δεξαμενής των 150.000 αποτυχόντων στα ΑΕΙ λειτούργησε και λειτουργεί ως αξιόπιστο κίνητρο για την ιδιωτική πρωτοβουλία, αλλά και δυναμική στήριξη της πολιτικής ιδιωτικοποίησης της ανώτατης παιδείας.

Πιο αναλυτικά τώρα :

Με βάση τα στοιχεία της περιόδου Σεπτέμβριος 89 - Σεπτέμβριος 90, (πηγή Media Services Καθημερινή), στην κατάσταση προϊόντων με βάση τη διαφημιστική τους δαπάνη σε τηλεόραση, περιοδικά, εφημερίδες και ραδιόφωνα, τις πρώτες πέντε θέσεις, αλλά και την όγδοη, την δέκατη, ενδέκατη και δωδέκατη, την δέκατη πέμπτη, την δέκατη όγδοη, την εικοστή έβδομη και εικοστή όγδοη, την τριακοστή, την τριακοστή τρίτη, την τριακοστή έκτη και την τριακοστή έβδομη καλύπτουν "εκπαιδευτικοί οργανισμοί" με άμεση ή έμμεση σχέση με την επαγγελλόμενη ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση. Τα προϊόντα της έκτης και της έβδομης θέσης (γάλατα ευρύτατης κατανάλωσης), είναι ενδεικτικό ότι καλύπτουν διαφημιστική δαπάνη της τάξης του ενός τρίτου μόνο, εκείνων, των προϊόντων της πρώτης θέσης (ομάδα σχολών), ενώ η διαφημιστική δαπάνη του πλέον πολυδιαφημισμένου αυτοκινήτου καλύπτει την εικοστή πρώτη θέση και των τραπεζικών και κρατικών ομολόγων (τα οποία λόγω της οικονομικής συγκυρίας πραγματοποίησαν το χρόνο αυτό υπερβολική διαφήμιση), καλύπτουν μόνο την τριακοστή πρώτη και τριακοστή όγδοη θέση αντίστοιχα, όντας της τάξης της μισής διαφημιστικής δαπάνης σε σχέση με εκείνη κάθε καλούμενου ιδιωτικού "πανεπιστημίου" του πίνακα.

Για τους παροικούντες την Ιερουσαλήμ, τα παραπάνω στοιχεία επιβεβαιώνουν την αιώνια αξία των τριών θεμελιακών χαρακτηριστικών της στρεβλής εξέλιξης και "ανάπτυξης" της ελληνικής κοινωνίας δηλ της μυθικής υπερτίμησης : της ατομικής ιδιοκτησίας στη γη και την οικοδομή, του πτυχίου (της οποιασδήποτε) ανώτατης σχολής, καθώς και του κατασκευαστικού μονόδρομου της αντιπαροχής. Και είναι τουλάχιστον απορίας άξιο πως οι εκσυγχρονιστικές δυνάμεις οι οποίες προφανώς υπάρχουν και στην "συντηρητική" παράταξη δεν εμπόδισαν την από κάθε πλευρά ανεργάτιστη πολιτική της εξαγγελίας ίδρυσης και λειτουργίας ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, αξιοποιώντας τουλάχιστον την Ευρωπαϊκή εμπειρία.

Γιατί π.χ. στις 11 Μαΐου του 1990 η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην οποία συμμετέχουν, υιοθέτησε μεταξύ άλλων με την απόφαση/πόρισμα 945

για την χρηματοδότηση της ανώτατης παιδείας και της έρευνας και την αντικειμενική διαπίστωση ότι: "Στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες τα ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι εξαίρεση και τείνουν ν' απορροφηθούν απ' το δημόσιο τομέα καθώς όλο και περισσότερο εξαρτώνται από δημόσιους πόρους".

Και αν τούτο συμβαίνει σε από κάθε άποψη ολοκληρωμένες αστικές δημοκρατίες με μακρά παράδοση ομαλής λειτουργίας του καπιταλισμού και της οικονομίας της αγοράς, γιατί εμείς θα έπρεπε να προσχωρήσουμε στην τείνουσα να εκλείψει εξαίρεση, όταν οι πάντες γνωρίζουν αλλά και μέμφονται με ισχυρά επιχειρήματα την "δανειοβόρα", "κερδοσκοπική", "αναχρονιστική", "οικογενειακή", "μεταπρακτική" συνήθως και "αρπακτική" πολλές φορές ιδιωτική πρωτοβουλία και μάλιστα σε πεδία της παραγωγής και της εμπορίας σαφώς λιγότερο ευαίσθητα, νευραλγικά και κρίσιμα απ' την στρατηγικής σημασίας κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική επένδυση της παιδείας και της έρευνας. (Ρόκος, 1991γ)

Τα τελευταία χρόνια σημειώνεται μια καταλυτικής σημασίας μεταλλαγή του ΕΜΠ και των ΑΕΙ της χώρας ως αναπόδραστη συνέπεια τόσο της πλήρους ανυπαρξίας εθνικής στρατηγικής για την παιδεία σε όλες τις βαθμίδες και ιδιαίτερα για τα πανεπιστήμια ως πολύτιμου δημόσιου αγαθού ελεύθερης διδασκαλίας και έρευνας και αξιόπιστου θεμέλιου της ολοκληρωμένης (κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής) ανάπτυξης, όσο και της ραγδαία αυξανόμενης παρέμβασης της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στα εκπαιδευτικά πράγματα των κρατών-μελών με την διαφορική χρηματοδότηση ερευνητικών πεδίων και την κυρίαρχη στρατηγική την οποία αποπνέουν οι Λευκές Βίβλοι για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση και την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση.

Παρατηρούνται σημαντικές θετικές εξελίξεις σε ορισμένα πεδία χρηματοδοτούμενης έρευνας στα πεδία των τεχνολογιών αιχμής, αλλά και διαμορφώνονται συνθήκες: για ανάπτυξη πανεπιστημιακών τμημάτων και τομέων διαφορετικών ταχυτήτων, για υποβάθμιση των γνωστικών πεδίων που δεν ευνοούνται απ' το όραμα της Ε.Ε. για την "κοινωνία της πληροφορίας", για υποτίμηση της διδασκαλίας σε σχέση με την έρευνα, για "αναγνώριση και πιστοποίηση ικανοτήτων εκτός του κρατικού εκπαιδευτικού συστήματος για λόγους ευελιξίας" κ.λ.π.

8. Συμπεράσματα - Προτάσεις

■ Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει με σαφήνεια η σχέση των κρατικών πολιτικών παιδείας, (ή και της ανυπαρξίας τους) όχι μόνο με τους γενικότερους ιδεολογικούς,

φιλοσοφικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς προσανατολισμούς των δυνάμεων που βρίσκονται στην κάθε φορά εξουσία, αλλά και με το συνολικό κλίμα και τις εγγενείς αδυναμίες και δυσπλασίες της δημόσιας ζωής, τους ευρύτερους εξωγενείς επηρεασμούς και το επίπεδο και την ποιότητα της κοινωνικής δυναμικής, όπως αυτά διαμορφώνονται και αλληλεπιδρούν στις συγκεκριμένες συνθήκες βαθειάς οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής κρίσης.

Έτσι η καλλιέργεια εσωπανεπιστημιακών αξιών και δεοντολογιών στο Ε.Μ.Π. και τα άλλα ΑΕΙ, σε πλήρη αναντιστοιχία με τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες, πρακτικές και συμπεριφορές φαίνεται να αποτελεί όλο και περισσότερο ουτοπική προς το παρόν τουλάχιστον επιδίωξη.

■ Οι μικροκομματικές διαμάχες και αντιπαλότητες στο πλαίσιο του φοιτητικού κινήματος, είχαν και έχουν εξ' ίσου αρνητικές συνέπειες στην ανάπτυξη της παιδείας και της έρευνας στη χώρα μας με την συνολική κατάσταση και ποιότητα της πολιτικής και δημόσιας ζωής και καμιά "αφ' υψηλού" κριτική, μέσα και έξω απ' τα κατεστημένα κόμματα, δεν μπορεί να είναι αξιόπιστη όταν απομονώνει οριακά ή αιχμιακά φαινόμενα τα οποία εξελίσσονται στο χώρο της παιδείας μας από τις γενεσιουργές αιτίες τους στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι της χώρας, τα οποία άλλωστε και καθορίζουν το αξιακό σύστημα κάθε θεσμού.

Οι αφοριστικοί του συρμού κριτικοί των πανεπιστημιακών μας πραγμάτων, είτε ως απολογητές της ιδεολογίας της άκριτης πρόσδεσης των Α.Ε.Ι. στα κάθε φορά εξωγενή ενδιαφέροντα των συγκυριακών αναγκών των πλέον κερδοφόρων τομέων της βιομηχανίας, ή ως οπαδοί της πρόσκαιρης επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας και της ετεροκαθορισμένης ανάπτυξης εκείνων των τμημάτων (και συνακόλουθα εκείνων των πεδίων έρευνας και διδασκαλίας) του Ε.Μ.Π. και των ΑΕΙ τα οποία θα ελκύουν κάθε φορά προνομιακά τις χρηματοδοτήσεις της Ε.Ε. και του ιδιωτικού τομέα, φαίνεται ότι παραγνωρίζουν την βαθύτερη ουσία της φύσης, του ρόλου και της συμβολής ενός σύγχρονου πανεπιστημίου στην ολοκληρωμένη επιστημονοτεχνική, κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη μιας χώρας.

Γιατί ένα πανεπιστήμιο π.χ. με εξαιρετικά αναπτυγμένα τα τμήματα Διοίκησης των Επιχειρήσεων, Πληροφορικής, Ηλεκτρονικών Μηχανικών, και Marketing (λόγω συγκυριακών, χρηματοδοτήσεων) και σε πλήρη υποβάθμιση, καχεξία και ερευνητική απονέκρωση άλλα τμήματα, όπως των Μαθηματικών, της Φυσικής, της Φιλοσοφίας, της Κοινωνιολογίας κ.λ.π. δεν είναι στην πράξη πανεπιστήμιο με την έννοια της αυτοπροσδιορισμένης, ισότιμης, δημιουργικής και διεπιστημονικής αλληλεπίδρασης και ολοκλήρωσης της διδακτικής και ερευνητικής διαδικασίας στην αναπαραγωγή και το κυριότερο στην παραγωγή νέας γνώσης.

■ Η όλο και περισσότερο επικρατούσα σήμερα σ' όλον τον κόσμο πλέον, (ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού) τάση, ετεροβαρούς ανάπτυξης της παιδείας και της έρευνας με την ιδιοποίηση δημόσιων και κοινωνικών πόρων μέσα και απ' την δορυφοροποίηση ορισμένων πανεπιστημιακών τμημάτων ως προς τους δυναμικά αναπτυσσόμενους ομόλογους κλάδους της βιομηχανίας και της παραγωγής, όσο και αν εκ πρώτης όψεως φαίνεται (και είναι αναμφίβολα σε κάποιο βαθμό) θετική εξέλιξη στην κατεύθυνση της προόδου της επιστήμης και της τεχνικής, αν συνοδεύεται (όπως στην πράξη συμβαίνει) με ταυτόχρονη στασιμότητα, αδιαφορία και εγκατάλειψη τομέων της βασικής έρευνας, της διδασκαλίας, των κοινωνικών επιστημών και των επιστημών του ανθρώπου, θ' αποδειχθεί μακροπρόθεσμα εξόχως αρνητική ως και καταστροφική για το θεσμό του Πανεπιστημίου γενικότερα.

■ Τα θέματα χρηματοδότησης γενικότερα της ανώτατης παιδείας και της έρευνας στο πλαίσιο της ανάγκης, σύμμετρης, αρμονικής και ολοκληρωμένης συμβολής των πανεπιστημίων για την βέλτιστη αντιμετώπιση των πολυδιάστατων, πλανητικής κλίμακας και σημασίας προβλημάτων της ανθρώπινης κοινωνίας, του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης, πρέπει ν' αποτελέσουν αντικείμενο διεξοδικής διεπιστημονικής έρευνας και πλήρως τεκμηριωμένων πολιτικών αποφάσεων, σε πανεπιστημιακό, εθνικό αλλά και υπερεθνικό επίπεδο. Και το Ε.Μ.Π. με την στρατηγική του απόφαση ανάπτυξης Διατμηματικών Διεπιστημονικών Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση.

■ Με δεδομένη την ποιότητα του δημόσιου, κοινωνικού και πολιτικού χώρου στην Ελλάδα σήμερα και τις απαισιόδοξες γενικότερα προοπτικές στις συνθήκες βαθιάς κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής κρίσης, η όποια θετική και δημιουργική υπέρβαση και αναστροφή της αρνητικής πορείας, μπορεί να θεμελιωθεί, να στηριχθεί και να επιδιωχθεί και στο χώρο των πανεπιστημίων με την αναζωογόνηση της κοινωνικής δυναμικής, τον απαγίδευτο από σκοπιμότητες διάλογο, την ουσιαστικοποίηση της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ και την ανάληψη της πλήρους αυτοδιαχείρισης τους από ένα ωριμότερο απ' το σημερινό πανεπιστημιακό κίνημα.

Όσο και αν φαίνεται περίεργο, η γνώμη του υπογράφοντος είναι ότι "τα κάστανα απ' τη φωτιά" και "το φίδι απ' την τρύπα" πρέπει και μπορούμε να τα βγάλουμε εμείς οι πανεπιστημιακοί, με την υπευθυνότητα, τη φαντασία, την πολλή δουλειά και την κοινωνική μας ευθύνη.

Γιατί το πανεπιστήμιο, πιο πολύ από δημόσιος είναι κοινωνικός θεσμός και οι φορείς του, δάσκαλοι και φοιτητές νομιμοποιούνται περισσότερο από κάθε άλλον αλλά και υποχρεούνται να τον καταστήσουν αξιόπιστη πηγή ελπίδας και αισιοδοξίας για έναν λιγότερο ζοφερό κόσμο και για μία πιο αξιοβίωτη ζωή στον πλανήτη μας.

Και το Ε.Μ.Π. με όλες τις αναπόδραστες στις σημερινές συνθήκες κενού πολιτικής και κοινωνικής δυναμικής αδυναμίες και αντιφάσεις του πορεύεται αυτό το δρόμο.

9. Βιβλιογραφία

Coehoorn, R. and Richier, N. "Giant magneto resistance: an ESPRIT project for the home electronics market", CEC, I&T Magazine, No. 19, April, 1996.

Commission of the European Communities, "White Paper on Education and Training. Teaching and Learning. Towards the Learning Society", Com (95) 590 final, Brussels, 29.11.1995.

Council of Europe, "Financing higher education and research", Education Newsletter 4/90, Strasbourg, 1990.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, "Λευκό Βιβλίο, Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση. Οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα", Βρυξέλλες, 1994.

Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας (ΕΣΑΠ), Δελτία 1 και 2 ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1983.

Σ.Καράγιωργας, Μ, Παπαθωμόπουλος και Δ. Ρόκος, "Να εκλέγονται δημοκρατικά οι καθηγητές" (τίτλος του Βήματος), Βήμα της Κυριακής 8.6.77.

Micossi, St. "By the people for the people", Editorial, I&T Magazine, No. 19, April, 1996.

Ρόκος, Δ. (Επιμέλεια), "Επιστήμες και Περιβάλλον στα τέλη του αιώνα. Προβλήματα και Προοπτικές", Εναλλακτικές Εκδόσεις, σελ. 393, Αθήνα, 1995.

Ρόκος, Δ. "Οι Ολοκληρωμένες Αποδόσεις της Φυσικής και της Κοινωνικοοικονομικής Πραγματικότητας και ως Θεμέλιο Ιδεολογικής Ανάδρασης." Δ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο "Προβλήματα Σοσιαλισμού", Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Φιλοσοφική Σχολή, Ε.Μ.Πολυτεχνείο 16-18.9.1994, (πρακτικά υπό δημοσίευση), Αθήνα, 1994.

Ρόκος, Δ. "Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Μια ολιστική προσέγγιση. Εννοιολογικές διασαφηνίσεις και προϋποθέσεις συνεργασίας και ολοκλήρωσης." Επιστημονικό Συνέδριο: "Ευρώπη.Ιδέες, συλλογικές νοοτροπίες και πραγματικότητες", Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σεπτέμβριος 1992 και Ουτοπία, τ.4, Δεκέμβριος 1992, σελ. 17-39.

Ρόκος, Δ. "Ο Ρόλος του Σύγχρονου Διεπιστημονικού Τεχνικού Πανεπιστημίου". Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, τ.6, Αθήνα, Δεκέμβριος 1991 (α).

Ρόκος, Δ. "Η ορθολογικότητα ως θεμέλιο και αφετηρία εκσυγχρονισμού και δημοκρατίας στις συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές συνθήκες στην Ελλάδα σήμερα". Θεωρία και Κοινωνία, τ.5, Ιούνιος 1991 (β).

Ρόκος, Δ. "Όψεις των κρατικών πολιτικών για την πανεπιστημιακή παιδεία και έρευνα στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης. Κριτική Προσέγγιση, τάσεις και προοπτικές". Πρακτικά, 2ο Επιστημονικό Συνέδριο, "Το Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα. Οικονομικές, Κοινωνικές και Πολιτικές διαστάσεις", Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, 28.11 - 1.12.1990, Αθήνα, 1991 (γ).

Ρόκος, Δ. "Ο διαλεκτικός χαρακτήρας της ανάπτυξης. Ένα διεπιστημονικό μεθοδολογικό εργαλείο για την προσέγγισή της." Συνέδριο "Η διεπιστημονική προσέγγιση της Ανάπτυξης." Ε.Μ.Π., Αθήνα, 1988, Επιστημονική Σκέψη, τ.44/1989 και Πρακτικά, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990.

Ρόκος, Δ. "Η παιδεία ως θεμελιακής σημασίας πρωτογενής αναπτυξιακή διαδικασία. Ο ρόλος του Σύγχρονου Διεπιστημονικού Τεχνικού Πανεπιστημίου", Πρακτικά Συνεδρίου "Τεχνικό Πανεπιστήμιο και Ανάπτυξη", Ε.Μ.Πολυτεχνείο, Αθήνα, 1990.

Ρόκος, Δ. "Η Εμπειρία απ' την αλλαγή στα Πανεπιστήμια. Προβλήματα και Προοπτικές", στο "Μνήμη Σάκη Καράγιωργα", Τιμητικός Τόμος Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου Πανεπιστημίου, σελ. 593-620, Αθήνα, 1988.

Ρόκος, Δ. "Η ανώτατη τεχνική παιδεία στη δεκαετία του '80. Οι νέες θεσμικές συνθήκες θεμέλιο για την ουσιαστικοποίηση της συμβολής της στην Ανάπτυξη", Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1984.

Ρόκος, Δ. Εισήγηση στα Πρακτικά του διήμερου μελέτης "Προβλήματα Επιστημονικής Έρευνας" Ελληνογαλλικός Επιστημονικός και Τεχνικός Σύνδεσμος, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 1983. (σελ 27-33)

Ρόκος, Δ. "Αλλαγή στην Παιδεία. Παιδεία για την Αλλαγή", Εκδόσεις Παρατηρητής, σελ. 272, Θεσσαλονίκη, 1981.

ΥΠ.Ε.Π.Θ., "Ο Νόμος 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων", Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα, 1983.